

NOVOGORIŠKI GRB IN NJEGOVA PREDZGODBA

PETRA KOLENC

Zgodovinski inštitut Milka Kosa

petra.kolenc@zrc-sazu.si

Izvleček: Avtorica v prispevku razižve, kdaj in kako je mesto Nova Gorica dobilo svoj grb in zakaj je v njem vrtnica.

Ključne besede: Nova Gorica, grb, vrtnica

De 31. julija 1968 je bil na 6. seji Občinskega zbora in Zbora delovnih skupnosti tedanje Skupščine občine Nova Gorica pod 4. točko dnevnega reda sprejet predlog odloka o dopolnitvi statuta občine Nova Gorica. Spremenil naj bi se 2. odstavek 1. člena, ki se je od tedaj dalje glasil: *»Občina Nova Gorica ima grb. Grb občine Nova Gorica predstavlja rdeča, stilizirana vrtnica. Vrtnica leži na belem polju, ki je obrobljeno z modrim robom. Oblika polja je kvadrat, ki ima na spodnjem robu zaobljene vogale. Na zgornjem robu kvadrata je lahko napis NOVA GORICA«* (PANG 104, SONG, t. e. 1330). 11. septembra 1980 so sprejeli še odlok o uporabi grba in zastave, slednja je dobila modrozeleno barvo Soče v sredini pa grb brez modrega roba (PANG 104, SONG, t. e. 1351).

Grb je bil izbran preko predhodnega dvostopenjskega natečaja ob praznovanju 20. obletnice obstoja mesta, ki so ga praznovali leta 1968 in ne leta 1967, kakor bi lahko pričakovali, saj so 3. decembra leta 1947¹ na gradbišče novega mesta

prišle prve delovne brigade, in to naj bi bil dejanski datum rojstva Nove Gorice (Martelanc 1972: 3). Res pa je, da je bil šele v letu 1948 postavljen temeljni kamen, ki je kasneje služil uradnim sklicevanjem na praznovanje okroglih obletnic. Ob 20-letnici praznovanja pa se je ponudila tudi priložnost, da Nova Gorica dobi svoj grb oz. *»znak, ki bi simboliziral značilnosti Goriške, ... mladega mesta«*. (PANG, t. e. 1330). Nova Gorica je do sredine šestdesetih let *»kot mesto v cvetju in zelenju«* že precej zaslovela in kot je leta 1966 zapisal krajinski arhitekt Ivan Marušič, se je zamisel o *»mestu v botaničnem vrtu«*² že uresničevala.

Tedaj sta Svet za kulturo in prosveto in Svet za finance Skupščine občine Nova Gorica razpisala interni natečaj za izdelavo grba. Vabilo je bilo poslano dvaintridesetim posameznikom oz. organizacijam, ki so se ukvarjale z oblikovanjem. V zvezi z natečajem pa so bile razpisane tri nagrade; 1. v višini 150.000 din, 2. v višini 100.000 din in 3. v višini 50.000 din. Od dvaintridesetih oblikovalcev naj bi se po poročanju komisije na razpis prijavi samo štirje kandidati. Kljub skromnemu odzivu in podaljšanemu roku natečaja se je strokovna komisija (v sestavi treh strokovnjakov in dveh laikov)³ odločila, da natečaja ne bo ponovi-

¹ Že 1. marca 1947 je bil izdan dekret, s katerim je bil Ivan Kraigher imenovan za referenta za obnovo in gradnje pri gospodarskem odseku goriškega okraja. In kot je zapisal se je *»v tem svojstvu lotil priprav za gradnjo novega okrajnega središča«*. Tisto pomlad je Kraigher predlagal sestavo posebnega delovnega odbora, ki bo neposredno zadolžen za vprašanja gradnje Nove Gorice. Do ustanovitve tega je prišlo 18. aprila 1947 (Kraigher 1972: 1).

² Več glej Marušič 1966.

³ Verjetno je bil v komisiji tudi Cvetko Nanut, tedanji občinski svetovalec za informiranje in splošne zadeve, ki

Slika 1: Predloga za grb Nove Gorice (PANG 731, Jože Srebrnič, t. e. 1, a. e. 3).

la, saj sta bila od štirih prejetih osnutkov, ki so bili tedaj razstavljeni v avli skupščine, dva ustrezna, ker sta: »Upoštevala elemente domače tradicije oz. sta na najbolj razumljiv način poudarila katero od značilnosti novega mesta« (PANG, t. e. 1330), kot je komisija utemeljila prispela osnutka. Osnutka sta bila oddana pod dvema šiframa: »Kras«, ki je predstavljal ljudski motiv, kakršnega najdemo na kraških, kamnoseških delih in skrinjah, pod šifro »171167« pa je bila v zaokroženem ščitku rahlo stilizirana vrtnica.

Komisija se je odločila, da prve nagrade ne podeli nobenemu avtorju, oba pa sta prejela drugo nagrado in temu primerno razdeljeno finančno nagrado. Ker pa osnutka v oddani obliki nista bila primerna za grb občine Nova Gorica, sta bila oba avtorja povabljeni, da na predloženih osnutkih izdelata nekaj novih predlogov, ki bi upoštevali domačo, ljudsko tradicijo: »vsebinsko pa naj bodo čimbolj jasni in razumljivi« (PANG, t. e. 1330).

je zastopal stališče: »naj nehamo s partizanskimi simboli, tudi solkanskim mostom, simbol novega, odprtega mesta Nove Gorice mora biti nekaj svežega« [ustni vir Jože Šušmelj, 22. 9. 2016].

Avtorja osnutkov sta bila grafik Pavel Medvešček⁴ ter inženir arhitekture Roni Nemeč. Vabilu komisije po vnovični oddaji predloga se je odzval Pavel Medvešček, inž. arh. Roni Nemeč pa je vnovič predložil prvotni osnutek z argumentom: »da bi vsako spreminjanje le-tega ali pa dodajanje izkrivilo izhodiščno idejo in zamisel, ki je avtorja vodila pri izdelavi«. Trdil je tudi, da imajo grbi mest en motiv. Ta pa naj bi bil v našem primeru vezan na neko sodobnejšo značilnost, ker je Nova Gorica mlado mesto, ki še nima bogate zgodovine in niti tradicije (PANG, t. e. 1330). Ko se je komisija 23. 7. 1968 še enkrat sestala po vnovičnem izbiranju med štirimi osnutki, se je ob razpoložljivem materialu odločila za osnutek Ronija Nemca, čeprav ni povsem ustrežal željam in zahtevam članov komisije. Toda v njem so videli številne prednosti in vrednosti:

»Osnutek je bil oblikovno čist, estetsko zelo lepo izpeljan ter plakatno jasen. Skopost in enostavnost v izrazu, njegova neornamentarna oblika se človeku takoj prijetno vtisne v spomin, kar je nedvomno ve-

⁴ Slednji je izrisal rožo na kamnitem portalu hiše, s čimer je želel v predlog umestiti kamnoseško tradicijo območja [ustni vir Pavel Medvešček, 10. 10. 2016].

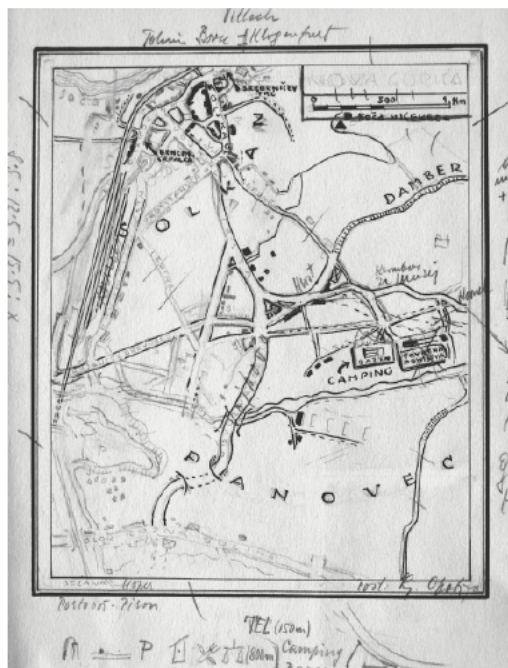
lika odlika tega osnutka. Objekt roža, vrtnica⁵ – je posrečeno izbran, saj lepo ponazarja mladost, lepoto in svežino najmlajšega slovenskega mesta Nove Gorice, ki se odlikuje tudi po svoji hortikulturni urejenosti. Uporabnost tega znaka ali grba je lahko zelo široka, pomembno je tudi to, da je grb kot cvetlica zelo originalna zamisel (vsaj med grbi mlajšega datuma) in da se prav zaradi tega zelo hitro popularizira.«

Slabo stran tega osnutka pa je komisija videla v tem, da izraža le eno značilnost Nove Gorice in Goriške, ki naj v svojem konkretnem bistvu niti ne bi predstavljala največje in najgloblje vrednote tega območja in njegovih ljudi.

»Vendar je komisija upoštevala, da se navadno konkretni elementi v simbolu v predstavah ljudi abstrahirajo, tako da simbol dobi globljo in drugače dojemljivo vsebino. Rdeča vrtnica v modrem ščitu bo tako v ljudskih predstavah lepo ponazarjala bistvo Nove Gorice in njenega širšega območja Goriške, ki je znana kot dežela sonca ter veselih in delavnih ljudi« (PANG, t. e. 1330).

Komisija je celo menila, da navedeni osnutek ali predlog kljub nekaterim pomanjkljivostim odlikuje vsebinska povezanost s krajem, oblikovna čistost in natančnost v izrazu, nadalje enostavna in lahko razumljiva simbolika, široka uporabnost in originalna izvedba, zato je predlagala, da Občinski zbor in Zbor delovnih skupnosti Nova Gorica sprejmeta odlok o dopolnitvi statuta Občine Nova Gorica, s katerim se uzakoni predloženi osnutek kot grb Občine Nova Gorica. Soglasje k temu predlogu je dal tudi Svet za finance Skupščine občine Nova Gorica (PANG, t. e. 1330).

Ko smo v letu 2016, po skoraj sedemdesetih letih, govorili z avtorjem omenjenega osnutka, ki je bil sprejet kot grb občine, in ga povprašali, kaj je bilo glavno vodilo, da je izbral vrtnico, je takoj navedel dva glavna razloga, ki sta ga privedla do motiva: »Tradicija vrtnice, ki je izhajala še iz tradicije gojenja vrtnic v Rožni Dolini,⁶ kjer je živela

Slika 2: Skica Nove Gorice (PANG 731, Jože Srebrnič, t. e. 1, a. e. 3).

rodbina Vortglendür,⁷ ki je svojo vrtnarijo kasneje preselila v Moš (Mosso) v Italiji, ter tedanji direktor Komunale Žarko Bole, ki je po mestu uredil gredice 2 x 2 m z vrtnicami, nekakšnimi novimi vrstami »goriških vrtnic«, ki so postale prisotne v zavesti občanov.« Grb pa je po pripovedi avtorja zbuja tudi zavist in kar nekaj intrig naj bi bilo okoli njega,⁸ vendar se avtor nikoli ni vpletal vanje [Roni Nemeč, ustni vir, pogovor 6. 10. 2016]. Po zaključnem natečaju ob predaji avtorskih pravic tedanji

kasneje dalo ime Rožni Dolini (slednja še ni vrisana na vojaškem zemljevidu v letih 1763–1787). Ime Rosental je prvotno označevalo dolino vrtnic (die Rose, das Tal) (Snoj 2009: 362). Tu naj bi na območju stanovanjskega naselja nad mednarodnim mejnim prehodom še pred drugo svetovno vojno imela posest in rozarij družina Voigtlander, ki je kasneje svojo vrtnarsko dejavnost preselila v Moš (Mossa) [ustni vir Roni Nemeč].

⁷ Državna meja, ki je mesto ločila od njene okolice, je v Rožni Dolini od mesta odrezala tudi omenjeno vrtnarijo, kjer je bilo še veliko okrasnih rastlin (cedre, magnolije). Slednje so pozneje posadili po Novi Gorici (Marušič 1966: 29).

⁸ Polemike so bile tudi o tem, da grb ne ustreza heraldičnim pravilom, da to ni vrtnica, ampak goriška vrzota ... itd. [pogovor z nekdanjim predsednikom Skupščine občine Nova Gorica Jožetom Šušmeljem [ustni vir, 22. 9. 2016].

⁵ Tradicionalni simbol ljubezni in lepote (Germ 2002: 99).

⁶ Plemiški dvorec, ki je nekoč stal tam, kjer je danes v Rožni Dolini trgovski center Merkur oz. naselje stanovanjskih hiš na ulici Pod Gričem, je dala zgraditi nižja plemiška rodbina Baronio, ki ji je cesar Leopold I. leta 1740 podelil plemiški naziv von Rosenthal (Karlo Baroni pl. Rosenthal) (Sapač 2010: 55), kar je verjetno

Slika 3: Razglednica Nove Gorice (hrani Darko Turk).

Skupščini občine Nova Gorica pa se je avtor, inženir arhitekture, od simbola distanciral.

Veliko zaslug pri snovanju novogoriške mestne drevnine in drugih zasaditev, posebej vrtnic, sta v preteklosti imela Miha Ogorevec, nekdanji direktor Arboretuma Volčji Potok in nekdanji direktor goriške Komunale Žarko Bole, saj kakšnih posebnih načrtov pri snovanju rastlinja za tedaj nastajajoče mesto ni bilo. Ogorevec, ki je ob koncih tedna iz Arboretuma Volčji potok prihajal v Novo Gorico, je s seboj prinašal različne sadike, ki so jih oštevilčili in jim določili vrsto, sadili pa po občutku in brez vnaprejšnjega načrta. Med tdnom pa so delo vrtnarji nadaljevali sami.

Želja direktorja Komunale je bila iz Nove Gorice narediti mesto vrtnic, mesto v parku. Sadike dreves so dobivali na Rafutu, na vzpetini južno od Nove Gorice. V parku Rafut, ki je bil osnovan v drugi polovici 19. stoletja, so se zaradi ugodnih klimatskih in pedoloških pogojev razvili izredno lepi primerki občutljivih eksotičnih dreves, med katerimi so nekatera dosegala zavirljive dimenzije (Golob-Klančič, 1973). Drug pomemben vir drevesnih sadik so bile opuščene drevnesnice nekdanjih gozdnih gospodarstev, ki so se naha-

jale v Komnu, Kanalu in Podsobotinu v Brdih, od koder so prenašali večinoma cedre. Vrste pa so križali tudi sami.

Vrtnice, ki so danes simbol mesta Nove Gorice, so bile v 60-ih letih 20. stoletja uvožene iz Nemčije preko Italije, kar je bilo v nekdanjem političnem sistemu sporno. Ko je tedanja oblast za prekrške izvedela, je bila večina vrtnic zaplenjenih ter odpeljanih na Brione, kjer so ta čas snovali parke. Sicer so v Novi Gorici vsako leto posadili tisoč vrtnic. Kasneje, ko je pretočnost meje postala nekoliko večja, se je uvažalo vse več tujih vrst, predvsem grmovnic (Rednak 2008: 6). Danes ima Mesto Nova Gorica, ki svojo zbirko vrtnic dopolnjuje že 50 let, nasade z 12.000 vrtnicami, ki v mestu pokrivajo 1900 m² površine. Nasadi so locirani tako na vpadnicah⁹ kot tudi v obcestnih pasovih.¹⁰ V Novi Gorici, kot je v knjigi Z

⁹ Največji in najdaljši nasad je v krožišču Na Grčni, ki zavzema površino 180 m² s 850 vrtnicami sorte Rotillia.

¹⁰ Ob ulici Tolminskih puntarjev, ki se podaljšuje v pas pred Krajevno skupnostjo ob Erjavčevi ulici. V pasu je posajenih 700 vrtnic sorte Maxi vita. Ta nasad je bil leta 2011 na Festivalu vrtnic izbran za najlepši nasad mesta. Ob krožišču Ulice Gradnikove brigade z Lavričevo ulico se razprostira nasad vrtnic z sorto Bad Birnbach. Tudi

okusom vrtnic zapisala Katja Kogej: »imamo veliko vrtnic. Vrtnico v mestnem grbu spremljajo številni rožni nasadi stoterih barv in oblik, ki si od bujnega cvetenja tu lahko odpočijejo le kratek čas. Imamo edinstveno zbirko burbonk, dišečih vrtnic 19. stoletja, ki na samostanskem vrtu delajo družbo francoski kraljevski družini, pokopani v francišanskem samostanu na Kostanjevici ...« (Kogej 2008: 11). Ljubitelji vrtnic pa vsako leto snujejo festival vrtnic in kuharski mojstri že vrsto let umeščajo vrtnico v kulinarčno prepoznavnost Goriške.

In če si še namesto zaključka izposodimo nekaj misli, ki jih je novogoriški arhitekt Vinko Torkar (1993) namenil vprašanju o najglobljem bistvu Nove Gorice, ki je morda (kot del narave) zajeto tudi v novogoriškem grbu, uprizorjenem s simbolom vrtnice, potem ne moremo mimo najgloblje strukture, predzgodbe mesta: tj. zgodovine dolgega trajanja, kakor je o njej razmišljal francoski zgodovinar Ferdinand Braudel (1991). Opredelil jo je za skoraj negibno, vendar tisto silo, ki konstantno deluje na človeka, družbo in mentaliteto in je »tu že od nekdaj, kot predpogoj, davno pred mestom in pred človekom, vendar v območju prostora in časa, podnebja in geološke sestave tal, kamor je bilo umeščeno mesto« (Torkar 1993: 4), Ravnikarjeva Nova Gorica¹¹ ... in znotraj nje narava: tista etična, ki jo človek uporablja (travniki, parki) in tista estetska (znotraj katere se bohotijo tudi drevesa, vrtnice), ki jo človek občuduje.

VIRI IN LITERATURA:

- Braudel, F. 1991: Čas sveta. Materialna civilizacija, ekonomija in kapitalizem, XV.-XVIII. stoletje I. Ljubljana: Škuc, Filozofska fakulteta.
- Debeni Soravito, L. 1996: Storia delle floricultura industriale e del vivaismo a Gorizia 1850–1918. V: Nuova Iniziativa Isontina, N. 13, 40–56.
- Germ, T. 2002: Vrtnica. V: *Simbolika cvetja*.

ta sorta mnogocvetnih vrtnic je bila nagrajena, in sicer v Arboretumu Volčji potok leta 2005. Nasad zavzema površino 165 m² (<https://komunala-ng.si/vrtnice/>).

¹¹ Mesto iz časa gibanja Moderne, ki je upoštevalo etično pred estetskim in je v navzven preprostih formah (»ruski bloki«) usmerjalo bogastvo prostora/življenja navznoter, navzven pa je naravi (travniki med bloki) namenilo enakovredno funkcijo uporabnega. Več glej Torkar 1993.

Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 99–104.

Golob – Klančič, J. 1973: Eksotični park na Rafutu pri Novi Gorici. V: *Varstvo narave, (Nature conservation)*, vol. 7, 37–50.

Martelanc, J. 1972: Rojstni dan Nove Gorice naj bo 3. december 1947. V: *Srečanja 7/1972*, št. 38–39.

Kogej, K. 2008: *Z okusom vrtnic*. Nova Gorica: Hit.

Kraigher, I. 1972: Datum odločitve o gradnjou Nove Gorice. V: *Srečanja 7/1972*.

Odlok o prostorskih ureditvenih pogojih za posege v prostor na mestnem območju Nove Gorice (prečiščeno besedilo). 2006. Nova Gorica, Mestna občina Nova Gorica.

<http://www.novagorica.si/util/bin.php?id=2006060108233072> (27. 5. 2008)

Marušič, I. 1966: Nova Gorica – hortikulturni spomenik. V: *Goriška srečanja*, št. 1, 26–31.

Sapač, I. 2010: Grajske stavbe v zahodni Sloveniji. Območje Nove Gorice in Gorice. Knj. 3, Ljubljana: Viharnik.

Snoj, M. 2009: *Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen*. Ljubljana: Modrijan, Založba ZRC.

Torkar, V. 1993: *Urbanistična zasnova mesta Nova Gorica: oblikovanje fizične strukture mesta*, Nova Gorica: Studio Axa.

Rednak, J. 2008: *Urbano drevje in grmovje na javnih površinah Nove Gorice*: diplomsko delo. Univerza v Ljubljani, Biotehnična fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive vire.

Arhivski viri:

- Pokrajinski arhiv Nova Gorica – PANG
PANG 104, SONG, t. e. 1330 (l. 1968)
PANG 104, SONG, t. e. 1330 (l. 1980)
PANG 731, Jože Srebrnič, t. e. 1, a. e. 3

Ustni viri:

- Pavel Medvešček, pogovor 6. 10. 2016
Roni Nemeč, pogovor, 10. 10. 2016
Jože Šušmelj, pogovor, 22. 9. 2016